

aleksandar mihalyi

BEAT FURRER

Drama ne iz akcije, već iz zvuka i glasa

Prestižna nagrada fondacije Ernsta von Siemensa ove godine dodijeljena je austrijskom skladatelju i dirigentu švicarskog podrijetla Beatu Furreru (r. 1954.), jednom od vodećih i ključnih glazbenika ne samo austrijske već i suvremene europske glazbene scene. Nagrada u našem slučaju nije razlog već povod za nešto bolje upoznavanje s njim s obzirom na to da smo već u više navrata pisali o pravom austrijskom *tsunamiju* vrsnih skladatelja koji trenutno s pravom uživaju planetarnu pažnju.

Sudeći prema broju i vrsnoći Furrerovih djela koja su netom doživjela premijerne izvedbe, kao i onima koja su u nastajanju, za očekivati je i da njegovo vrijeme tek dolazi. Također, Furrer ima zadnjih godina kalendar nabijen izvedbama njegovih djela kao da je riječ o jednom od vodećih povijesno glazbenih protagonista, što je tim više na prvi pogled iznenađujuće imajući u vidu zahtjevnost njegovih partitura za interprete te ne malu perceptivnu spremnost publike erudita za snažan psihološki angažman. I tako za svako novo djelo!

Studirao je od 1975. godine u Beču kompoziciju kod Romana Haubenstocka Ramatia a dirigiranje s Otmarom Suitnerom. U vrijeme studija Boulez i Nono su njegov konstantan interes, ponajprije Nono. Skladatelj je, dirigent i profesor na Musikhochschule u Grazu, a ulogu jednog od vodećeg promotora nove glazbe u Srednjoj Europi zaslužio je 1985. godine kao osnivač odličnog ansambla (solista) Klangforum Wien (izvorno Société de l'Art Acoustique) koji djeluje kao *demokratski forum* nove glazbe. Za svoja je djela već primio velik broj nagrada, među kojima je i Zlatni lav za monodramu „Fama“ na Venecijanskom bijenalu 2006. godine. Zanimljiva je i jedna anegdota koja ilustrira vrsnost njegovog idioma; nakon upoznavanja tek s jednim Furrerovim djelom na koncertu Maurizio Pollini od njega počinje naručivati skladbe.

Nakon sredine osamdesetih godina prošlog stoljeća Beat Furrer je ponajprije privukao pozornost suptilnom uporabom ljudskog glasa u svojim kompozicijama. Kod njega gotovo da ne postoji razvojna linija, već neka vrsta prezentiranja najbolje uglazbe odabranih tekstova za glas, zbor ili glazbeni teatar. Čitajući tekstove i slušajući kronološkim redom njegova djela u prvi plan odmah izbija jedinstven emocionalni raspon od bogate romantične tonalne topline do dramatičnog ekspresionizma. Furrer je integrirao prethodna avangardna iskustva i postao neusporedivim majstorom za psihološka stanja, te ne čudi postignuti uspjeh i u glazbenom teatru. Slično je i s instrumentalnim skladbama. Znalačko integriranje iskustava europske avangarde je i inače karakteristika gotovo svih austrijskih suvremenih skladatelja.

Furrerove stilske značajke bile su i ostale: čvrsta organizacija, snažna ekspresija sa snažnim gestama, prirodna i prepoznatljiva fluidnost glazbe, minuciozno dorađena partitura, ustrajna energija koja kreće u prostor iz zadnjeg plana, opsesivne i fragilne fluidne strukture, majstorsko poznavanje ekstenziranih vokalno instrumentalnih tehnika, fascinantna višeslojna aktivnost solističkih dionica, precizna prostornost partiture, dojmljiva distorziranja i raznovrsna filtriranja sofisticiranih struktura te njihovi u svojoj logičnosti fascinantni organički razvoji i suodnosi. Ukratko, rezultat je sugestivna glazba u kojoj vrijeme protječe znatno brže od stvarnog, zaokupljajući i ispunjavajući slušatelja u cijelosti - značajka velikih!

Zanimljivo je što sam Furrer kaže o svojim skladateljskim nakanama: *„On(o) što ja uvijek nastojim je razumjeti što to ljude drži u pokretu bez plana, odvojenih od prirode kao u nekom slijepom bijesu; nastojim razumjeti tu veliku transformaciju koja je prisutna bez da smo je svjesni“*; a za sebe će reći: *„Razmišljam u dramatičnim gestama.“*

Odabir tekstova također nam mnogo govori: Ovidije, Schnitzler, Leonardo, Rimbaud, Hölderlin, Maeterlink, Platon, Virgilije, Neruda, Pavese... Okolina je redovito beckettovski „gostoljubiva“ za strah, ugrozu, dezorijentaciju, egzistencionalni košmar i tek koju naznaku nade - idealan okvir za Furrerovu sklonost istraživanju zvučnosti, tonusa i teksture, pri čemu su zvučne snage ukroćene i precizno pozicionirane fascinantnom

moći orkestriranja u punoj tro-dimenzionalnosti prostora. Furrer često sam osmišljava scenu! Paralelno s time upotrebljava i ekstenzirane tehnike sviranja, elektroniku i elektronske manipulacije kojima se usidrio u tehnološku suvremenost XXI. stoljeća. Za ilustraciju, dovoljno je čuti koliko je „Nuun“ (1996.) fascinantan u svojoj robusnosti velikog zvučnog tijela, a toliko je „Poemas - za mezzo sopran, gitaru, klavir i marimbu“ na stihove Pabla Nerude iz 1984. godine fragilan i na momente nadrealan.

Iz današnje perspektive moglo bi se reći da je osmodijelna „Fama“ iz 2005. godine izbacila Furrera u prvi plan. Već je iz podnaslova „Djelo za audio teatar, veliki ansambl, osam glasova, glumicu i zvučne strukture“ razvidno da se tu krije zahtjevna partitura. Tekst potpisuju Ovidije i Arthur Schnitzler (Gospođica Elsa je dezorijentirana i na momente histerična glavna protagonistica, koja ovdje ponajprije govori o užasu prinudnog prostituiranja). Ovidijeva pak tema, preuzeta iz „Metamorfoza“, dugogodišnja je Furrerova fascinacija: *„Postoji mjesto na sredini globusa, između zona zemlje, mora i neba, na granicama trostrukog svijeta. Odatle se vidi sve što postoji, nije važno koliko je udaljeno, a svaki glas dolazi do slušateljeva uha. Fama živi ovdje...“*. Kritika je otkrila poveznice s Nonoom i Sciarrinom u načinu tretiranja glasova i prostora - prostorni efekti su snažna sastavnica djela. Tekst svojim ekspresivnim nabojem izuzetno korelira s partiturom kinetičkog ustroja i predstavlja mali avangardni kompendij: od Schoenbergova „Pjeroa mjesečara“ do

Brechtovog teatra. Praizvedba djela bila je 2005. godine na Donaueschinger Musiktage. Scena, koju je zamislio sâm Furrer kao specijalni akustički prostor, također je tehnički kompleksna i zahtjevna za realizaciju. Efekt širenja ili pristizanja glasina je imaginativan jer postoje i reflektirajući panoi zvuka različitih značajki koji rotiraju, što uzrokuje dojmljive efekte, pogotovo intenzivnu kulminaciju u sedmoj sceni s glasovima. Svi interpreti i snimatelji redom su izvrsni, stoga ne bi trebalo nikoga ponaosob izdvajati, već samo strogo preporučiti ovu pravu audiofilsku avanturu u svijet intenzivnih emocionalnih naboja i zahtjevne koncentracije. (Za preporučiti je i Kairosova DVD snimka scenskog djela „Begehren“.)

Od instrumentalnih stvari za početak upoznavanja nameće se „Koncert za klavir i orkestar“ iz 2007. godine, koji je kruna dugogodišnjeg istraživanja i analiziranja klavirskog zvuka. Sâm Furrer kaže: „*Bio sam uglavnom okupiran davanjem klaviru rezonance kroz cijelo djelo i održavanja plastičnosti klavirskog zvuka. Zvuk klavira je stalni centar gravitacije, dok je orkestar pojačao koje ocrtava prostor klaviru.*“ Koncert fascinira ekspresivnom energijom i ritmom te zapanjujućim mijenama prirode zvuka solističkog glazbala od metalnog i staklastog do onoga sličnog gongu. Nosač zvuka s ovim koncertom je netom nakon izlaska 2009. godine okićen dvjema značajnim nagradama: Preis der Deutschen Schallplattenkritik i International Piano Awards.

Izbor diskografije Beata Furrera:

Enigmas, voices – still...

Helsinki Chamber Choir, N. Schweckendiek

Toccata Classics TOCC0360

Nuun, Presto con fuoco, still, Poemas

M. Formeti, E. Furrer, Klangforum Wien; P. Eötvös, S. Cambreling

Kairos 0012062KAI

Fama

I. Menke, Eva Furrer, Klangforum Wien, B. Furrer

Kairos SACD 0012562KAI

Koncert za klavir i orkestar, invocation VI...

Nicolas Hodges, WDR Sinfonieorchester Köln, Peter Rundel,

P. Hoffmann, E. Furrer, Kammerensemble neue musik Berlin...

Kairos 0012842KAI

Fussenegger kontrabas

Beat Furrer dirigent

Kairos 0012842KAI

Wüstenbuch, Ira-arca, Lied, Aer

T. Augestad, E. Furrer, M. Dubov, Klangforum Wien, Trio Catch

Kairos 0015001KAI